

Educational Research Centre
Masaryk University, Brno

Interindividuální rozdíly v používání strategií učení cizímu jazyku mezi pokročilými a začátečníky

Kateřina Vlčková

Centrum pedagogického výzkumu,
Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Brno

Obsah

- Co jsou to strategie učení
- Interindividuální rozdíly v používání strategií
- Rozdíly mezi pokročilými a začátečníky
- Metodologie
- Výsledky

Strategie učení

- Specifické postupy učících se, kterými podporují své učení.
- Jako latentní proměnná zahrnují konkrétní postupy, kterými si jedinec usnadňuje příjem, zpracování, podržení a znovu vybavení a aplikaci informací, které se učil.

Interindividuální rozdíly v používání strategií

dané proměnnými jako

- věk,
- pohlaví,
- znalost dané oblasti (např. úroveň pokročilosti v cizím jazyce),
- motivace,
- sociokulturní příslušnost,
- sociální prostředí,
- doba učení,
- styl učení,
- osobnostní charakteristiky a předpoklady,
- postoje a přesvědčení jako např. pojetí učení,
- typ učebního úkolu,
- učitelovo očekávání,
- způsob osvojování strategií

Výzkumná otázka, hypotézy

- Pokročilejší učící se používají více strategií než začátečníci,
- používají jiné strategie.

Výzkumná metoda

- SILL (Oxford 1990)
 - Česká verze: Cronbach aplha $> 0,95$
- 85 strategií učení cizímu jazyku
 - kategorizováno do 2 hlavních skupin a 6 podskupin (CFA a EFA nepodporuje)
 - strategií přímých (paměťových, kognitivních, kompenzačních)
 - nepřímých (metakognitivních, afektivních a sociálních).
 - Škála 1 - 5

Výzkumný vzorek

Základní soubor

- brněnská gymnázia (2004, 16)

Vzorek

- 14, 29 tříd, 606 respondentů
- 315 dívek (52%)
- 3. roč. čtyřletých a jim ekvivalentní ročníky víceletých gymnázií
 - 46% čtyřletá
 - 5% šestiletá
 - 49% osmiletá

Výběr

- blízký úplnému na úrovni škol,
- dostupný na úrovni tříd

Analýza dat

- Neparametrická data
 - (Kolmogorov-Smirnov test)
 - Spearmanův koeficient pořadové korelace
 - Mann-Whitney U-test (kontrola vztahů, dichotomizace kategorizující proměnné)
- $P > 0,05$ a lepší
- Statistica 6

Znalost jazyka (nezávisle proměnná)

- 60% se učí dva jazyky
- 99% se učí anglicky
 - necelých 70% se učí 6-10 let
- německy se učí 70%

- 79% uvádí AJ jako preferovaný jazyk
 - Zkoumá výzkum pouze strategie učení AJ?
- Znalost preferovaného CJ hodnotí jako dobrou
- Nejzdatnější se cítí ve:
 1. čtení
 2. mluvení
 3. psaní
 4. porozumění slyšenému

Používání strategií (závisle proměnná)

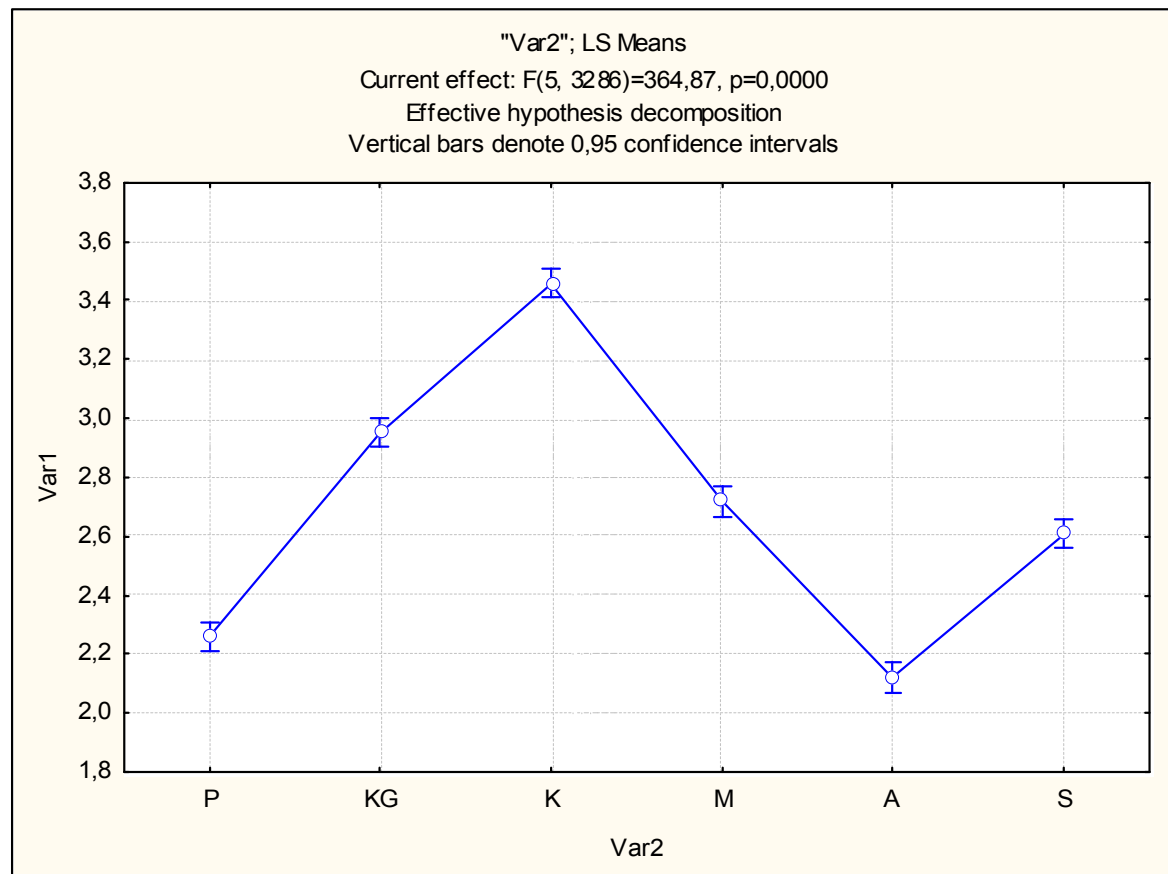
- Žáci strategie málo používají.
 - 2,7 na škále (někdy, občas)
- Obvykle nepoužívají 32 (38%) ze zkoumaných 85 strategií.
- 84% (71) strategií málo používají.
 - < 3,50 na škále

Používání strategií učení

V míře používání skupin strategií jsou signifikantní rozdíly.

Přímé strategie jsou více používané než nepřímé strategie.

Nejvíce používané jsou kompenzační strategie.

Které strategie jsou efektivní?

- nejvíce kognitivních strategií
 - napodobování rodilých mluvčích
 - používání známých slov v nejrůznějších kombinacích
 - iniciování konverzace v CJ
 - myšlení v CJ
 - čtení v CJ pro zábavu
 - psaní sms, referátů, dopisů aj. v CJ
 - nepřekládání všeho doslovně

Které strategie jsou efektivní?

- Z metakognitivních strategií
 - vyhledávání co nejvíce příležitostí k procvičování a používání jazyka
 - všímání si chyb a zjišťování jejich příčiny
- Ze sociálních strategií
 - kamarád na dopisování, konverzaci
 - žádání rodilých mluvčích o pomoc s CJ
 - zájem o CJ kulturu
- Efektivita paměťových strategií se neprokázala vůči žádnému z indikátorů efektivity učení CJ.

Liší se pokročilí od začátečníků?

- Čím vyšší pokročilost žáka, tím vyšší míra používání strategií učení CJ.
- Pokročilí žáci (ve znalosti jazyka i ve všech dovednostech) používali především signifikantně více **kognitivní** strategie.
- Dále také **metakognitivní** a **sociální** strategie (kromě dovednosti čtení – zde neprůkazné).
- Žáci pokročilí z hlediska znalosti jazyka používali signifikantně více kompenzační strategie,
- naopak začátečníci se lišili v používání kompenzačních u dovednosti čtení a mluvení a v používání afektivních strategií v dovednosti čtení.

Paměťové strategie u pokročilých

Pokročilí žáci (žáci s vyšší úrovní znalosti CJ a vyšší úrovní rozvoje CJ dovedností) používají signifikantně více následující strategie:

- Rýmy, vrácení se k učivu.

Kognitivní strategie u pokročilých

Pokročilí žáci (žáci s vyšší úrovní znalosti CJ a vyšší úrovní rozvoje CJ dovedností) používají signifikantně více následující strategie:

- Napodobování výslovnosti rodilých mluvčích;
- kontrolování a opravování napsaného;
- používání frází;
- kombinování známého;
- všechny strategie procvičování
 - (KG8–13: iniciace konverzace, sledování televize, rádia, myšlení v CJ, mimoškolní akce, čtení, psaní v CJ);
- aplikace pravidel;
- snaha porozumět bez doslovného překládání;
- obezřetnost při mezijazykovém transferu.

Kompenzační strategie u pokročilých

Pokročilí žáci (žáci s vyšší úrovní znalosti CJ a vyšší úrovní rozvoje CJ dovedností) používají signifikantně více následující strategie:

- Odhadování významu na základě lingvistických a nejazykových vodítek;
- používání opisu a synonym.

Metakognitivní strategie u pokročilých

Pokročilí žáci (žáci s vyšší úrovní znalosti CJ a vyšší úrovní rozvoje CJ dovedností) používají signifikantně více následující strategie:

- Vytváření si přehledu a až následně učení;
- zajímání se o to, jak se lépe učit;
- plánování programu s dostatkem času na učení,
- studijní plán – soustavné procvičování,
- poznámkový sešit,
- dlouhodobé cíle,
- rozpoznání účelu CJ úkolu,
- vyhledávání příležitostí k procvičování,
- aktivní vyhledávání osob na konverzaci,
- všímání si chyb a zjišťování jejich příčiny,
- učení se z chyb,
- evaluace pokroku.

Afektivní strategie u pokročilých

Pokročilí žáci (žáci s vyšší úrovní znalosti CJ a vyšší úrovní rozvoje CJ dovedností) používají signifikantně více následující strategie:

- Sebevzbuzování – pozitivní tvrzení,
- dodávání si odvahy k akceptaci přiměřeného rizika při učení a používání CJ.

Sociální strategie u pokročilých

Pokročilí žáci (žáci s vyšší úrovní znalosti CJ a vyšší úrovní rozvoje CJ dovedností) používají signifikantně více následující strategie:

- Když nerozumí, žádání o zpomalení, vysvětlení apod.;
- kamarád na konverzaci, dopisování;
- spolupráce s dobrými a rodilými mluvčími;
- seznamování se s kulturou;
- rozvíjení empatie.

Jak se učí začátečníci?

- Uvedené strategie začátečníci používali signifikantně méně a naopak používali více následující strategie, které pokročilí používali signifikantně méně:

Paměťové strategie u začátečníků

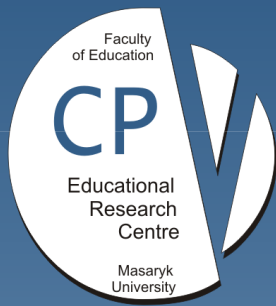
- Představování,
- nakreslení slova;
- vybavování si slova pomocí místa, kde bylo napsané;
- kombinování zvukové a vizuální představy;
- časté opakování nového učiva.

Kognitivní strategie u začátečníků

- Procvičování – opakované vyslovení, napsání slova;
- psaní si poznámek ve výuce,
- vypracovávání souhrnů z učiva.

Kompenzační strategie u začátečníků

- Když si nemohou vzpomenout na CJ slovo, řeknou ho alespoň česky;
- požádají druhého, aby ho řekl;
- vytvoří ho nějak podobně nebo vytvoří neologismus;
- když neví, jak něco říct, snaží se to zjednodušit, přizpůsobit;
- svá sdělení směřují k tématům, kde znají slovíčka;
- konverzaci na témata, kde neznají slovíčka se vyhýbají.

Metakognitivní strategie u začátečníků

- žádné

Afektivní strategie u začátečníků

- Zaznamenávání si pocitů, postojů souvisejících s CJ, snaha je zlepšovat.

Sociální strategie u začátečníků

- Žádání jiných o opravování,
- žádání o potvrzení porozumění či správnosti vlastního sdělení.

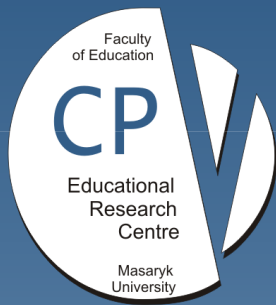
Závěry

- Ukazuje se, že rozdíly mezi pokročilými a začátečníky logicky nalézá i tento pedagogický výzkum strategií učení.
- Pokročilí používají do jisté míry více jiné strategie než začátečníci
- a používají určité strategie více.

Závěry

Čím **pokročilejší** žáci, tím více především

- **co nejvíce procvičovali CJ v přirozeném kontextu,**
- **spolupracovali s lepšími mluvčími,**
- **byli proaktivní**
 - (chtějí rozumět a řeknou si, když nerozumí, iniciují konverzaci, zajímají se o kulturu a rozvíjí empatii, zajímají se o proces učení),
- **analytičtější** (dedukce, prve přehled – až pak učení detailů, obezřetnost při transferu, kombinují známé)
- **a (sebe)reflektivní** (sledování chyb, zajímají se o proces učení, plánují učení),
- **stavěli na svých znalostech** (odhadování významu, nepřekládání doslova, kombinování slov).

Educational Research Centre
Masaryk University, Brno

Výzkum strategií učení cizímu jazyku

Centrum pedagogického výzkumu (CPV)
Pedagogická fakulta
Masarykova univerzita
Brno

Studie vznikla za podpory MŠMT ČR v rámci projektu „Centrum základního výzkumu školního vzdělávání“ s registračním číslem LC06046.

Kateřina Vlčková
vlckova@ped.muni.cz